

УДК 657.632

JEL Classification: D 230, K 420, M 410

Климко Т. Ю.,

к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,

Мельник О. О.,

к.т.н., доцент кафедри програмного забезпечення систем,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Климко Т. Ю.,

к.э.н, доцент, доцент кафедры учета и аудита,

Мельник Е. А.,

к.т.н., доцент кафедры программного обеспечения систем,
ГБУЗ «Ужгородский национальный университет»

Klimko Tetyana,

PhD in Ec. Sciences, Ass. Prof., Ass. Prof. of Department of Accounting and Audit,

Melnyk Olena,

PhD in Technical Sciences, Associate Professor of Department of Software System,
State University «Uzhhorod National University»

КОРПОРАТИВНИЙ КОМПЛІАЄНС ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ ЗАХІД БОРОТЬБИ З ШАХРАЙСТВОМ

КОРПОРАТИВНЫ КОМПЛАЄНС КАК ПРЕВЕНТИВНАЯ МЕРА БОРЬБЫ С МОШЕННИЧЕСТВОМ

CORPORATE COMPLIANCE AS A PREVENTIVE MEASURE AGAINST SWINDLE

Система комплаєнс — це універсальна визнана міжнародна система протидії загрозам і управління ризиками, яка забезпечує відповідність діяльності компанії нормам права, правил, рекомендацій, стандартів. Систему комплаєнс можна назвати «швидкою допомогою» від корупції та шахрайства. Головна мета впровадження цієї системи — створення дієвих механізмів, які дають змогу виявляти небезпечні сфери для можливих проявів зловживань, допомагають їх оцінювати і протидіяти корупції та шахрайству. Тобто комплаєнс – це, насамперед, ефективна система контролю на підприємстві, інструмент мінімізації ризиків. Зараз розробка та впровадження дієвих механізмів боротьби з корупцією, хабарництвом і відмиванням грошей виходять на ключові позиції у світовій економіці. Постійно приймають нові законодавчі акти, які посилюють відповідальність за недотримання норм, спрямованих на боротьбу з такими явищами. У зв'язку з цим для великих іноземних компаній упровадження політики антикорупційного комплаєнсу стало невід'ємною частиною їх діяльності. Основною метою цієї політики є мінімізація правових і репутаційних ризиків, що з'являються в результаті порушення законодавчих вимог.

Ключові слова: корпоративне шахрайство, внутрішній аудит, корпоративний комплаєнс, комплаєнс-аудитор, комплаєнс-програма.

Система комплаенс — это универсальная, признанная международная система противодействия угрозам и управления рисками, которая обеспечивает соответствие деятельности компании нормам права, правил, рекомендаций, стандартов. Систему комплаенс можно назвать «скорой помощью» от коррупции и мошенничества. Ведь главная цель внедрения этой системы — создать в компании действуют механизмы, которые установят особенно коррупционно опасные сферы, помогут их оценить и правильно вести себя при встрече с коррупцией и мошенничеством. То есть, комплаенс – это прежде всего эффективная система контроля на предприятии, инструмент минимизации рисков. Сейчас разработка и внедрение действенных механизмов борьбы с коррупцией, взяточничеством и отмыванием денег выходят на ключевые позиции в мировой экономике. Постоянно принимают новые законодательные акты, которые ужесточают ответственность за несоблюдение норм, направленных на борьбу с такими явлениями. В связи с этим для крупных иностранных компаний внедрение политики антикоррупционного комплаенса стало неотъемлемой частью их деятельности. Основной целью этой политики является минимизация правовых и репутационных рисков, появляющихся в результате нарушения законодательных требований.

Ключевые слова: корпоративное мошенничество, внутренний аудит, корпоративный комплаенс, комплаенс-аудитор, комплаенс-программа.

System of compliance is cross functional licensed international system of counteraction to the threats and management risks, that provides correspondence of company operations to law, rules, recommendations and conformance to standards. So the system can be called as «ambulance» for corruption and swindle. A primary objective of system implementation is creation of effective mechanisms which afford an opportunity to reveal the danger areas for eventual abuses manifestation and can help to esteem and resist corruption and swindle. So, first of all, the system of compliance is the effective checking system on an enterprise and is the instrument of risk minimization. Nowadays, the development and implementation of effective mechanisms to fight against corruption, bribery and white-washing are serving as domination points in a world economy. Constant enactment of new legislative acts is strengthening responsibility for noncompliance with norms, which are intended to fight against mentioned phenomena. Therefore the implementation of anticorruption compliance policy in large foreign companies became the concurrent activity. So the primary objective of this policy is minimization of law and brand risks which come out of statutory requirements violation.

Key words: corporate swindle, internal auditing, corporate compliance, compliance audit, compliance program.

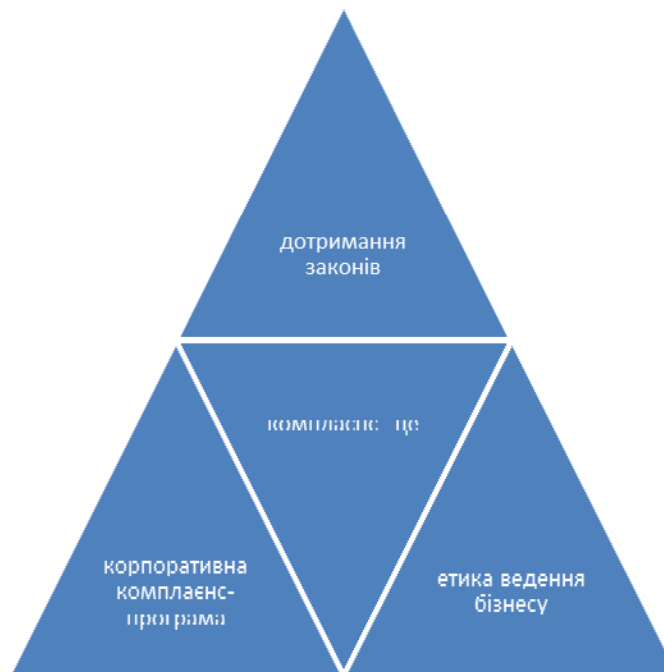
Постановка проблеми. Високий рівень корпоративного шахрайства та корупції суттєво знижує інвестиційну привабливість України і потребує вирішення на всіх рівнях: від загальнодержавного до корпоративного. Наявність сформованої і зрозумілої потенційному іноземному інвестору системи комплаенса збільшить шанси при проведенні переговорів з потенційним стратегічним інвестором з числа великих закордонних інвестиційних компаній. Крім того, ефективно налагоджена система комплаенса дасть можливість значно скоротити втрати підприємства від шахрайств та зловживань працівниками, підвищить репутацію фірми на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти проблематики шахрайства у фінансовому секторі висвітлені у наукових працях А.І. Алгазіна, Н.Ф. Галагузи, М.С. Жилкіної, О.В. Курмана, В.Р. Мойсика, О.Л. Мусієнка, В.Л. Пластуна, С.С. Чернявського.

Формулювання цілей статті. Визначення місця комплаєнс-програми в системі контролю підприємства, основних вимог до неї та до комплаєнс-аудиторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «комплаєнс» є новим для українського бізнесу. Поки не сформовано навіть єдиного його написання, що походить від англійського слова compliance (у перекладі – згода, відповідність) [2]. Ряд авторів вважають, що комплаєнс – це вид професійної діяльності переважно в банківській сфері, спрямований на забезпечення спроможності банку функціонувати відповідно до визначених стандартів, правил поведінки та управління конфліктами інтересів. Комплаєнс – це процес управління комплаєнс-ризиками [3]. Ефективне управління ризиками будується на трьох основах: «виявлення» (вміння ідентифікувати ризики), «попередження» (контроль ризиків) і «реагування» (уміння правильно діяти в певних ситуаціях). Будь-які контрольні функції мають своєю метою зниження ймовірності виникнення будь-якого ризику і / чи пом'якшення наслідків його реалізації. Мінімізація наслідків часто виражається в тому, що співробітники організації знають, що вони будуть робити при реалізації ризику і як вони продовжать свою діяльність. У зв'язку з цим необхідно вживати комплексні заходи по розробці механізмів, за допомогою яких можна звести до мінімуму ризик залучення компанії в процеси, які можуть обернутися для неї не тільки фінансовими втратами, але і втратою довіри з боку суспільства в особі регулюючих органів, інвесторів, партнерів, акціонерів, клієнтів і т. д. Ідея створення одного з таких механізмів виникла порівняно недавно і отримала назву «комплаєнс».

Термін «комплаєнс» означає систему захисту бізнесу і його акціонерів від зовнішньої корупції, зловживань та неефективного управління організацією з боку її топ-менеджерів, а також здатність діяти у відповідності з інструкціями, правилами і спеціальними вимогами [2]. Поняття «комплаєнс» запозичено із Закону США «Про корупційну діяльність за кордоном» і подібних законів інших країн. Однак, під цим терміном розуміють усі дії, які суб'єкти права зобов'язані здійснювати відповідно до вимог всього спектру чинного законодавства. (рис.1).

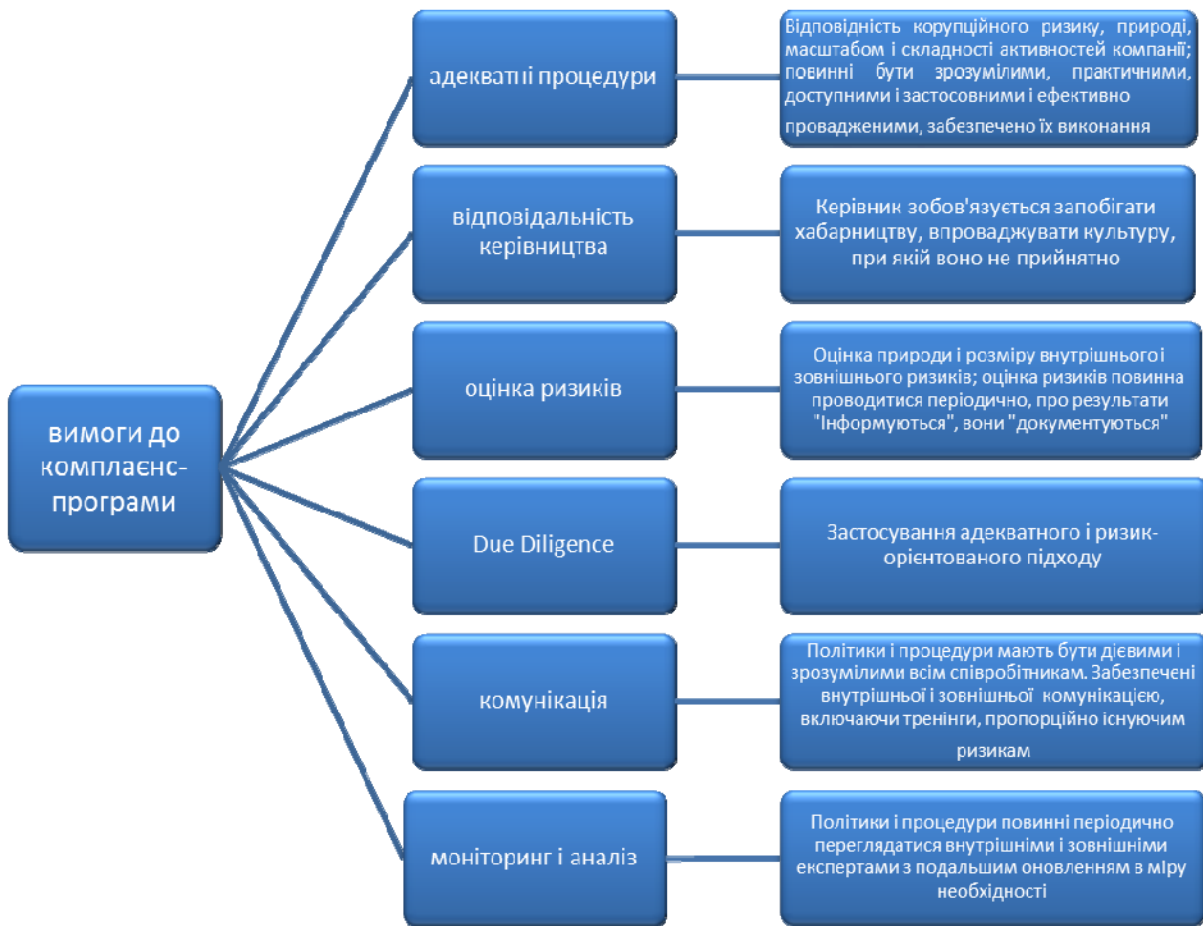

Рис. 1. Розкриття поняття «комплаєнс» [2]

Незважаючи на те, що українське антикорупційне законодавство дає всі підстави для того, щоб приділяти комплаєнсу належну увагу, сьогодні він сприймається серйозно лише дочірніми компаніями групи, на яку поширюється дія FCPA/UKBA.

Комплаєнс-система — це комплекс вбудованих в бізнес-процеси компанії видів контролю в розрізі людей, технічних засобів і документів, встановлених для дотримання зовнішніх і внутрішніх нормативів і вимог. Комплаєнс незалежно від ставлення до нього власників і топ-менеджерів компанії ніколи не буває нульовим. При створенні будь-якого підприємства формуються установчі документи, а це і є появою перших правил.

Практика показує, що комплаєнс-документи компаній, навіть якщо вони існують, — це найчастіше загальне керівництво для всіх працівників, включаючи робітників. Але для виконання належним чином їхніх положень рекомендується розробити комплексний план дій з реалізації антикорупційних правил спеціально для всього персоналу: від вищого керівництва до некваліфікованих робітників (програма). Комплаєнс-програму для певної компанії доцільно розробляти з урахуванням специфіки її діяльності, потенційних корупційних ризиків і низки інших чинників. Проте, можна виділити кілька елементів програми, які можуть бути застосовані практично для будь-якої компанії, у їх числі — призначення комплаєнс-фахівців на рівні корпоративних та трудових правовідносин; визначення категорій працівників, найбільш схильних до корупційних ризиків; укладання письмових трудових договорів, що містять антикорупційні положення; встановлення внутрішніх процедур для розслідування інформації про корупційні дії працівників (рис.2).

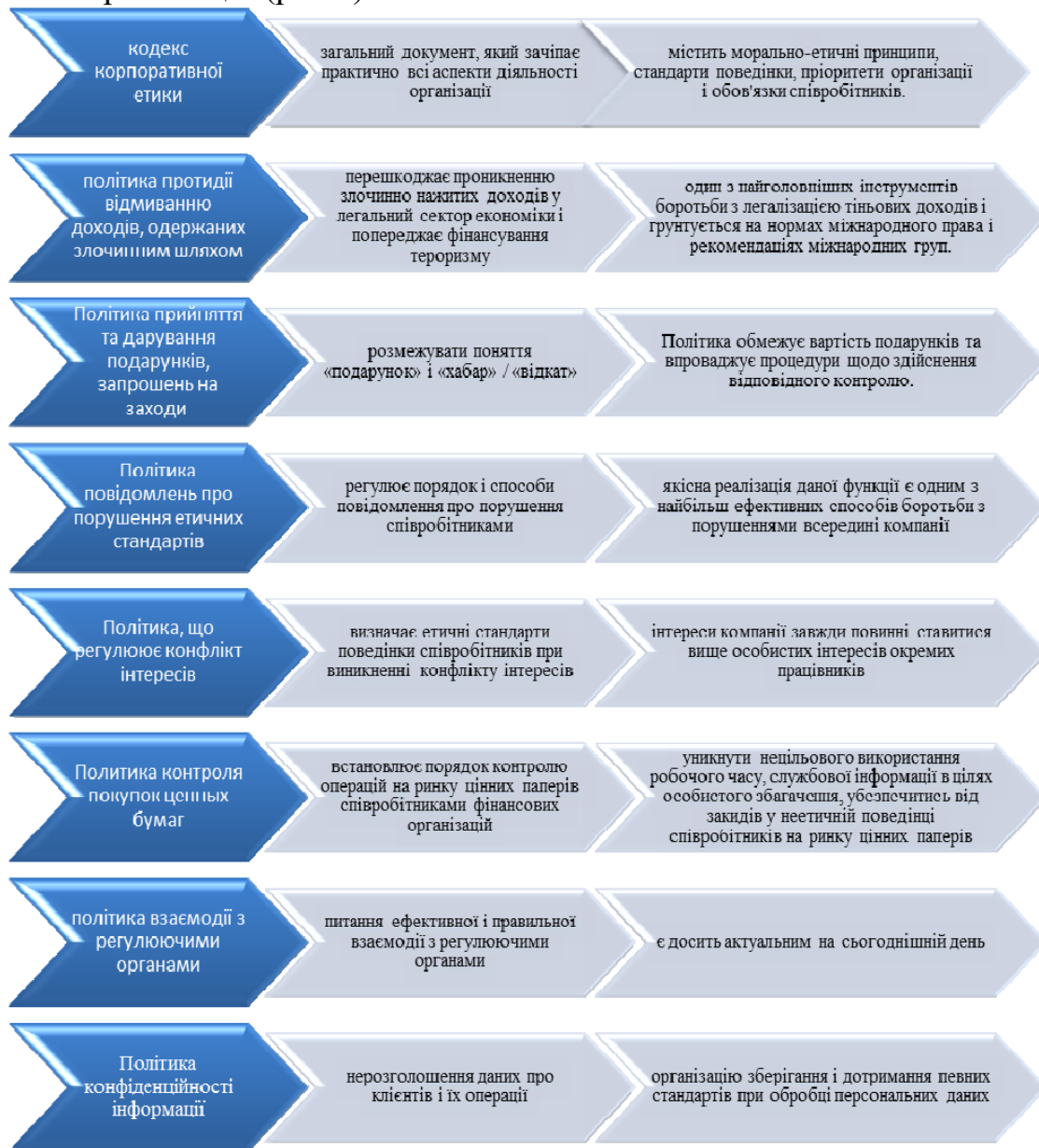
Рис. 2. Вимоги до комплаєнс-програми

Прикладом реально працюючої ефективної комплаєнс-системи може бути *Siemens Business Conduct Guidelines* - система розроблена компанією Siemens (рис.3).

Рис.3. Програма Siemens Business Conduct Guidelines (складено на основі <http://www.siemens.com/about/sustainability/pool/cr-framework/business-conduct-guidelines-e.pdf>)

Існує ряд стандартних комплаєнс-політик, які незалежно від географії та / або специфіки діяльності в тій чи іншій мірі традиційно застосовуються в більшості організацій (рис.4).

Рис. 4. Загальноприйняті комплаєнс-політики [7]

Існують різні думки щодо організації комплаєнс-контроля на підприємстві. Одні автори вважають, що це має бути відокремлений підрозділ, інші, що це має бути в компетенції юридичного або економічного відділу. На думку авторів, для ефективного функціонування комплаєнс можуть виконувати внутрішні комплаєнс-аудитори. Це фахівці, які володіють достатніми юридичними і економічними знаннями та мають доступ до оперативної аналітичної інформації. Наявність цих якостей дозволить ефективно реалізовувати комплаєнс-програму, яка буде не тільки мінімізувати ризики, але й генерувати прибуток.

На сьогодні ми бачимо брак кваліфікованих комплаєнс-фахівців. Комплаєнс-аудитор, крім знань і розуміння антикорупційного законодавства

країни, повинен поєднувати в собі навички юриста, психолога, спікера, аудитора і не в останню чергу — менеджера.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Працюючи у відповідності з наведеними вище аспектами, організації вибудовують не тільки надійний комплаєнс-процес, знижуючи свої репутаційні ризики, але й одночасно полегшують роботу з міжнародними контрагентами, оскільки в числі вимог при встановленні партнерських відносин все частіше зустрічається наявність політик і організації процесу комплаєнс, що відповідає провідним світовим практикам. Щодо українського ринку, то, у зв'язку з інтеграцією українського бізнесу в світову економіку, очевидна необхідність належного відображення провідних світових комплаєнс-практик в правилах та процедурах місцевих організацій. Дотримання основних принципів комплаєнс та їх ефективна реалізація ведуть до встановлення принципу справедливості у відносинах між учасниками ринку, мінімізації правових і репутаційних ризиків, а також безпосередньо впливають на успіх і цілісність самої організації та благополуччя її персоналу, що в підсумку підвищує ефективність бізнесу.

Бібліографічні посилання:

1. Організація контролю в банку : навчальний посібник / уклад. І. В. Белова. – Суми: Університетська книга, 2008. – 302 с.
2. Цюцяк А. Л. Впровадження системи комплаєнс-контролю у вітчизняну систему незалежного фінансового контролю та аудиту / А.Л.Цюцяк, І.Л.Цюцяк // Науково-інформаційний вісник «Економіка». – 2011. - № 3. – С.200-206.
3. Гречаник Л. Фінансове шахрайство та протидія йому у компаніях / Л. Гречаник // Фінансовий ринок України. – 2010. - №4. – С.24-26.
4. Данилин О. Комплаєнс-функція в сучасній організації: створення, структурування і оцінка [Електронний ресурс] / О. Данилин, Е. Пустовалова // Внутренний контроль в кредитной организации. – 2010. – № 3(07). – Режим доступа: <http://www.int-comp.org/attachments/Danilin-Pustovalova-Compliance-Function.pdf>.
5. Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse [Електронний ресурс]. – Austin (USA): ACFE, 2014. – 80 p. – Режим доступа: <http://www.acfe.com/rtnn/docs/2014-report-to-nations.pdf>.
6. Лебединець Т. Роль внутрішнього аудиту в запобіганні та виявленні шахрайства [Текст] / Лебединець Т. // Незалежний аудитор. - 2013. - N 7 (18). - С. 366-369.
7. Мухаметшин Р. Комплаєнс для «чайників» [Електронний ресурс] / Рустам Мухаметшин. - М.: Национальная Ассоциация Комплаєнс, 2012. - Режим доступа: <http://www.compliance.su/stati/komplaens-dlya-chaynikov>.

References:

1. Organization of control in a bank: teaching medium / composed by I.V. Bielova. – Sumy: The University Book, 2008. – 302 p.
2. Tsyutsyak A. L. Implementation of compliance control system in home system of independent financial control and audit / A.L.Tsyutsyak, I.L.Tsyutsyak // Scientificly informative announcement «Economy». – 2011. - № 3.- P. 200-206.
3. Grechianik L. Financial swindle and its antagonism on an enterprise / L. Grechianik // Financial market of Ukraine. – 2010. - № 4. – P. 24-26.
4. Danylyn O. The compliance function in modern organization: creating, structuring and esteeming. [Digital resource] / O. Danylyn, E. Pustovalova // Internal control in credit

- organization. – 2010. – № 3(07). – Access mode: <http://www.int-comp.org/attachments/Danilin-Pustovalova-Compliance-Function.pdf>.
5. Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse [Digital resource]. – Austin (USA): ACFE, 2014. – 80 p. – Access mode: <http://www.acfe.com/rtn/docs/2014-report-to-nations.pdf>.
  6. Lebedinets T. The role of internal audit in swindle prevention and revelation [TEXT] / Lebedinets T. // «The independent auditor». – 2013. - № 7 (18). – P. 366-369.
  7. Muhametshin R. Compliance for beginners [Digital resource] / Rustam Muhametshin. – M.: National compliance association, 2012. – Access mode: <http://www.compliance.su/stati/komplaens-dlya-chaynikov>.